Ma ka Lokahi ka Lahui, e Loaa ai ka Kaikaa.

KUOKOA HOME RULA

Ka Hiwahiwa a ka Lahui

I Hookahi Puuwai o na Home Rula Loaa ka Lanakila

BUKE 5 HONOLULU, OAHU, POALIMA, MARAKI 22, 1907. HELU 12

Mai Haalele i ka Olelo Makuahine

O ka olelo kupa a kekahi lahui e like me ka Olelo Hawaii o ka lahui Hawaii, oia no ka mea i kapaia he olelo makuahine na ke kanaka Hawaii. Ma ko makou hoomaopopo ana, ehiku a o na Hawaii opio i hoonaauao iloko o na Kulanui o kakou iho nei, a mawaho aku nei hoi o kakou i kuonoono maoli ko lakou ike me ko lakou makuakua ma ka olelo makuahine o ko lakou aumakua.

Ke ike nei kakou i keia mau la e nee nei, eia na aapo ana a na opio ma ka olelo Beritania, a ua nele maoli ko lakou manao ana e huli i ka ike i ka olelo oiwi o ka aina ha mau. Ua maopopo loa mamuli o ka hoopauia ana o na kula a pau ma olelo Hawaii, na hoopau maoli iho nei poe wahi nui e loaa mai ai na mawaho o ka iko ma ka olelo i ui opio o Hawaii nei.

O ai makou e kakoo aku ana i na imi holomua o na poe iko olelo Beritania, ma ke ano, he mea pono i ko Hawaii nei Lahui oiio ke hoomaemaaia ma ka olelo Beritania, oia hoi ka olelo Enelani, i mea e loaa ai i ka opio na ike hou ana hoi mamua ae ka ao awiwi o ka holomua o nee nei malama o ka hapanui o ka ilihonua mamuli o ka hoonee ana a ka olelo Beritania, eia nae, aole no he mea hewa no ka opio kanaka o Hawaii, o ka ai aku nae, o ka Hawaii kanaka maoli, ke ike maopopo i ka olelo a kona mau kupuna.

E a na haole naauao o ko na aina e, ke hoea mai nei ma ko kakou mau kaiaulu nei, a ma ko lakou wa e ninaa mai ai i kekahi Hawaii opio maoli i ke ano o kekahi huaolelo kahiko i ikeia e lakou ma kekahi mau buke a nuiopa Hawaii kahiko, e olelo aku ana keia opio, "I don't know," oia hoi, "Aole au i ike." Ua ike ole ka hoi, oiai, ua hoohemahema maoli no oia i ka iko ame ka makaukau i ka ui olelo pono iho.

E hoea mai ana ma keia mua aku e hiki ai ka hapanui loa o na huaolelo Hawaii i kamaaina ia kakou i keia wa, i mau huaolelo pohihihi i na opio Hawaii o ke a mau mua ae. Ma ko makou manao, "iwaena o umi poe Hawaii opio e holo nei i na kula hoole o nei mau da, aole paha e loaa he elima o'a poe i haki ke ka kau i ka olelo Hawaii me ka pololei.

O na wahi wale no o loaa ai na ike olelo Hawaii i keia poe opio oia na Kula Sabati Hawaii, na luakini, o haiolelo ia ana ma ka olelo Hawaii, na anaina i akoakoa ai na Hawaii maoli, na like ana na unpepa Hawaii nahoi. O ka luna ana ame ke kamailio ana me na Hawaii ma ka olelo Hawaii no ka imi ana i ka ike olelo Hawaii, he mea no ia loaa ai ka ike ame ka makaukau.

Poino ia Mokuaina Ikaika o Farani

Toulan, Farani, Maraki 12—Ua pihaia ae ka wai hona pauda o ka mokuaina Farani loa i keia la. O ke kumu o keia pahu ana mamuli ae o ke pahu ana o ka *au* i hoopihaia ai iloko o kekahi oho topido. He lehulehu loa na mea i pohu ae o loko o na mokuaina no me ka pii o ai poino. Mawaena o ka poe i hoohaia o Admiral Mane rora kekahi.

Toulan, Farani, Maraki 13—Kanawalu ka nui o ka poe i make a he 150 poe i hoeaia o luna o ka mokuaina loa mamuli o ke pahu ana o kona waihona pauda. Mawaena o ka poe i make, o ke Kapena keka hi. Ua pau i ka nahaha na moku la.

Luku ia na Iudaio!

Bucharest, Mar 18—Ua ikeia ka luku hoomaino ia oia ana o na kanaka Iudaio ma Podhilo ma Roumania. Ua anai holookoia ke kulanakauhale. Ua pepehi wale ia na kane, na wahine ame na keiki Hilli me ka weliweli. Aole mau leo uwalo i liki ke hoolohe hela oiai, ua anai hele aku ka mike me ka pahahaha ana ma o a muanei.

Ua Huli Hoi Aku!

Ua huli hoi aku ma ka mo kuahi Maonaloa o ka la 15 nei no ke Ala Hulili i ka uluwehiwehi o Hamakua, o Chas Kahilaulani, ka hiwahiwa a ka Lahui. He maikai kona ola kino ma ke ohaoha mo haha o na helehelena.

Oiai oia i kaawale aku ai, aia mai no iloko o kona puuwai na hoomanao paina olo no ka lahui holookoa, a he ake nu oia i ko kakou Aha olelo o hana i ka pono kaulike o ka lehulehu—A'oha Ka hilaulani.

He Heiau Hou.

E kukulaia ana ma keia mua koke iho ka halepalo o ka Ekalesia o Iesu Kristo no na Poe Hoano o na La Hope (noi) i Hoonohonoho Hou ia ma ke Alanui Moi, mauka ae o ka Palima o ka Ekalesia Katolika ma Koula.

Eia ho maa palapala noi kokua no keia hana ma na lima o kekani poe kupono i hilinai ia, a ua uni no na poe i haawi aku i na kokua mana walea aaa

No ka holomua o ka pono iwaena o keia lahuikanaka, he mea pono no ke loaa no kokua ana i ka poe e lawelawe ana i na hana maikai. A o ke Akua no ka mea nana o pahola mai i kona aloha i na poe apau.

Ka Pili Waiwai.

Eia no ke puapuai mau mai nei na hana piliwaiwai mai ka poo mai i mua ma ia hana, a hiu mi wale o ia poe o nohe noi ma na palena a pau o Hawaii nei, a o ka oi loa ae paha ke olelo ae, oia no ka kulanakauhale poo napuni o ko Territore.

Ua kau ka-i maoli no na poe pili waiwai ma ka hana piliwaiwai kakou e olu ai, a he hemahe ma a kaumaha loa ko lakou mau lima ke lawelawe i kekahi mau hana e ae. E like mau ia ana ia ano poe e milimili mau ana i na'nlu, a pau pepa a me na mea hana piliwaiwai ma ke apo hoomaamaa, i mau mau a mio na na manamana lima ma ka mamawa e alele ia ai o ke gawo.

I olelo ae la makee i keia no ka pau pinepine loa o na poe pili waiwai i ka hapuia, a i ka po o nohinei aku la. Aole ma laukeia koia, aka, na ka makai Repubalika a ka poai Mauu Hilo ohumu a ina pela, aia no he wa a he *hanawa hoi no ke kuakoo* o ia poe o mahimahu ai, e hoea mai ana he leo o makou no kou iwikuamoo, e waiho oe i keia wahi aole i lawa, a o kela wahi Hikea elekolo niho ole o makou kai kupono ma na wahi a oia iho la anunoi ka lakou e hana mai ai no kakou.

Ahaolelo Teritore o Hawaii

M. H., 1907.

Kau Mau i Lalo Elua.

HALE LUNAMAKAAINANA

La Hana 14 Poalima, Mar 8.

Aponoia ka hoi e i ke komite aina aupuni e pili ana i ka haawina o $30,000 no ka hana hou ana i ke alanui aupuni mai ke kahawai o Honolii a ka Halo no ia hana he $24,500. Apono ia komite hookahi no i ka hana 3 o ka olelo hooholo helu 81 o ka hale, noua ka huina o $15,000 no ke kahao o Kukuihi, Kipahulu a i Mokulau, Kaupo ma Hana. Apono ia Komite i $5000 no ki mahele elua o ke alanui o Halaw –Puuhoku, Molokai.

Wailpia ma ka papa ke noi no $5000 no ke alanui a Pele i pauaka mai nei. Apono ke komite hoomanao i haawina no ke kukulaana i hale kumu ma Hoonaunau, Kona Hema. Apono ke komite o na Hoopii huikauwi ka haawina o $1000 no ka halekula me na hale hookolok lo ma Maui. Apono ia komite i ka olelo hoohoolo e kauoha ana i ke komite hookolokolo e hana i kaawale no na makai kula no na Kalana, Hoakaka mai ke komite hoomanao e waiho ma ka papa na olelo hoholo 77 me 62 pili i na hale o na kumu la ma Hilo, Kau a ma Ala-e, a noonoo pu me ka hila haawina. Pela no ka olelo hoholo o na hale kumu ma Kalawa, Kona Akau. *Hoike mai* ke komite holookoa o ka hale, ma o ka lunahoomalu la no ka bila Senate helu 36 no na haawina dala pakui no ke Kalana o Hawaii.

Hap ila ka noonoo ana o ka hoike a ke komite o na aina aupuni, e waiho ana ma ka papa i ka Bila Kanawai a Kauiho hoomanawanui i ke pono o kona mau haku maka ainana, oia hoi ka bila kanawai e mai ana i $5000 no ka hana hou ana i ke alanui mai Kona aku a loea i Kau; oia hoi kahi *i aina* ia mai nei e Pele. Ua nui ke kuela o keia haawina e ma hou hanohano ikā aoao Repubalika a o Kauiho me Mahoe na mea hoolikaika loa o hooholoia ke bila kanawai no ka pono o na kanaka o na Kona ame Kau. Ua olelo ae kekahi mau Senatoa, o ka pono ana o kela alanui mai ke Akua mai ia a nohilia, aohe pono e paio pu aku ne ia mau nui. Me he mea la, ina e pono kekahi palekai i ke kai hoee, aole pono ke hunaia, oiai mai ke Akua mai ia pono ana. Ahu no kupanaha i ka na ano o nei mau la. Na ke kobo ana a na-hoa o ka hale no ka waiho i ka hoike a ke komite mai LP pupu na haule. He 10 mi ka ae, a he 17 ma ka hoole.

Ka Naiiana mai he olelo hoohoho no $7000 no ke alanui home hoolumoono o Olaa, he 24 mile ka loa. Na Kelekona mai o Kauai he kanawai e kobo halota ia ma lu na alanui.

Ua a mai he palapala mai ka Papa'ola ma. o koi aya o hookanawale hou ia na haawina dala mai loko mai o ka waihona ale dala, $50,650 no na lilo o ia hale, a he $45,000 no ka malama ana i ka hale o ka poe nawaliwali.

HALE O NA SENATE

La Hana 14—Poalima Mar 8.

Maw ena o na hana ano nui i ikeia ma ka Aha Senate i keia la, oia ka palapala a ke Kiaaina e hoonaopopo mai ana i ke Senate no kona unihi hou ana'ku i kekahi mau inoa ana i waiho mai ai no ka hookolokolo ana ia lakou ma kekahi mau oihana. A le no i hoakaka mai ke Kiaaina i ke kumu o keia unihi hou ia ana oia mau inoa. Ma ka manao wale ia he mau inoa ia i loaa ole ka mana ma ke kanawai a ke Kiaaina e hookohu ai Ua kue o Hiuita o Kau i ka ae ana i keia noi; oia no e ea haule ke kue.

Apono ke Komite Hookolokolo i na bila kanawai e ae ana e koho balota ke kanaka i paa ma ole kona inoa ma ka papa hoopai inoa, me kekahi mau hoobli ue e a ke Komite. Aponoia ka hoike a ke komite ama aupuni, e pili ma i ke noi a W A Keola no kana koi poho no ka lawe'a ana o kekahi "pepelao" aina ona e ke aupuni i alanui; oiai ua uku aku ke aupuni i ia i na "pehu" he 50 a oi iki.

Heluhelu ekahi ia ka bila kanawai a Brown o Hilo no na ana aina ma na Kalana. I'e hoolaha bila kanawai hoomoe a kukulu alahao ka Makokau i waiho mai ai. Heluhelu elua ia ka bila kanawai no ke kukulu ana i kulanui oihana mahiai no Hawaii nei. Aole nae elike me kona ano nui; aka ua hoolilolilo ia keia o ke komite a kohu bila kanawai h u loa kona ano Nui ka walaau o na hoa ma keia bila A, na ka Peresidena i hoakaka mai, ua poina ke komite i ka hoopaa ana i ka helu kenekulia o ka lakou hoike.

Heluhelu ekolu ia ka bila Senate helu 38, pili i ka uku o na hoike ma na hihia karaima.

Holo ma ka heluhelu ekolu ka bila kanawai helu 7 o ka hale, oia ka bila Haukipila a H M Kauiho no Kohala. Ho'o ma ka heluhelu ekolu na bila kanawai 15 me 38 o ka Hale; a o ka bila helu 18 o ka hale pili i na palapala hoomalu, hauwiia i ke komite hookolokolo. Hoopaapaa nui ia ka bila helu 24 o ka hale pili i ke kapipi wai ana o ka hui kaa hapaumi i kekahi mau alanui o Honolulu nei, ma ke ano he ku keia bila i na pono i loaa mua ma ke kanawai i ka hui Kaa Owila. O na bila helu 37 38 me 69 o ka hale, haawiia i ke komite hookolokolo. O ka bila 72 o ka hale li o i ke komite hoomanao. Hauwiia ka bila Senate helu 47, pili kuai waiona i ke komite w e.

I ka hoea ang mai o ka bila 32 o ka hale no ka heluhelu elua, oia ke kanawai e ae ana i ke kanaka i paa ole kona inoa ma ka papa hoopaa inoa koho balota e kohu balota oia ma ka la kohi ina mamuli o ka pilikia ke kumu o ka haule ana oia hana hoopaa inoa i ke kanaka. Apono ke komite hookolokolo i keia bila. Hoopaapaa na hoa me ka ikaika no ka pono ame ka pono ole o ka bila. Na Kilinawota i hoakaka ae, aole nana o ka ahaolelo e'e aku ai malama o ke kanawai kumu no ka wa 7

HALE LUNAMAKAAINANA

Hoike mai ke kakauolelo nui o ka oihana hookolokolo e hoike ana i na hihia i lawelawela e ka loio kuhina o ke Teritore me kona mau kokua ame ka loio Kalana huna o ka aha kaapuni ame ka aha kiekie. Aha a De Bolt, 12 hihia i ka loio kuhina; Prosser 1. Aha a Lindsay Loio kuhina 9; Prosser 1; Fleming 2; Weaver 5; Dunhitt 11. Aha a Robikana Loio kuhina 5; Fleming 1; Aha kiekie, Loio kuhina 9; Milverton 2; Weaver 5; Fleming 2; Prosser 1; Dunhitt 1.

Na Bila ma ka helulielu elua, na helu 89,48,86,79. A o ka bila helu 87, no ka haawina dala pakui no na Aha Kaapuni 3, 4, 5, me ka Hoona.

Holo ma ka heluhelu 3 ka bila kanawai e kukulu ana i halemai no ka lapaau apa i na poe i hoohuiia no ka mai lepera a hiki i ke ola ana a ola ole paha. Hoopaneo loa ia ma ke noi a Kaniho ka bila kanawai e pili ana i na makai ame na kauka 6? ka lakou hoike ae i ka Papa Ola no ka poe hoohuoiia. Na Kalana keia bila kanawai i hookomo.

AUINA LA.

Noho hou ka hale ma ka auina la ma ka manawa mau. Loaa mai he hoike mai ke Senate mai no ka hoololi ana o ia aha i ka bila helu 15 o ka hale, ma ka hookomo ana i huao'elo "shall" ma kahi o ka huaolelo "may" o loko o ka bila kanawai mua.

Holo ka bila Senate helu 66 no ka uku o na hoike me uku mile, ma na hihia karaima, ma ka heluhelu ekahi. Holo ma ka heluhelu ekolu ka bila kanawai 40 o ka hale pili i ka ikaika hoonee kaa-hao me ka uwi'a a ano e ae paha; aole nae ka mahu wale no. Holo ma ka heluhelu ekolu ka bila helu 97 o ka hale o hoololi ana i ka Pauku 1252 Kanawai hooponoponoia, o kau ana i ka uku o ka laikini kukulu hanako i 8750. Holo ma ka heluhelu ekolu ka bila Senate helu 3 o *hoololi ana i ke kanawai Kalaua* o 1906 no ka noho ana o na halawai oihana o na luna kiai ma na Poakolo, aole hoi ma ka Poalua.

Ma ke kapaeka ana o na rula, ua waiho mai o Rawlins he bila kanawai e ae ana i na lunahooponopono waiwai ame na kaha malama waiwai o ka mea make e hoopaa i na kuleana aina ma ka aha hoonee, oiai me lalo o ka lakou malama ana. Haawiia i ke komite pai.

Hapaiia ka noonoo ana o ka hale ma ke bila kanawai helu 49, oia ke kanawai wae moho ma na Apana kobo balota, oia hoi ka "Primary Election Law." O keia ke kanawai a S.K Mahoe i kapa ai he ihu Elepani a o ke kino aku koe a pau pono mai pili pu na kanaka Hawaii i ka paia. Ma keia kanawai i hoike ai o H M Kauiho i ka pauaka o ka hakuia ana o ke kanawai. Hoopanee ka Hale.

La Hana 15 –Poaono Mar 16.

Aole no i bihi loa ka noho ana o ka hale ma neia, oiai he Poaono hoi, aia ka hana nui ma na na koke ame na wahi maikai e ae he Lehulehu, nolaila, mamua koke iho no o ka h ra 11, hoopanee na hana.

Waihoia ka palapala noi kokua

E wina me ka aoao elua,

HALE O NA SENATE

kauohaia ai e hoopaa i na inoa o ka poe koho balota, o'a hoi, aole e hala ka la 10 o Okatoba. Hoopanecia ka noon o hoy ana'a ka Poakahi, Mar 18

He olelo hoohole ka Senatoa Woods e pili ana i na dala aie aupuni no na manawa ekolu imua o ka Puuku o ke Teritore. Haawiia ka bila kanawai a Kamika e pili ana i ka palekana o na puolo maloko o na hotele, i ke komite hookolokolo.

Hoomaha ka uha a noho hou ma ka hora 2 o ka auina la.

Noho hou ka aha ma ka hora 2. Na Kilinawota i noi mai e hoopanee i ka noonoo ana i ka palapala helu 14 a ke Kiaaina pili i na hookohu oihana a ka la 15. Hooholo. Waihoia ka hoike a ke komite hui kau no ka bila Senate helu 49 ma ka Papa a noonoo pu ia me ka bila.

Haawiia ka bila kanawai a Senatoa Makekau pili i ke noi dala no ke alanui hou ma Kahuku. Kau kahi i paulo ia mai nei e ka Pele, i ke komite Pai. Hapaiia ka noonoo ana o ka bila Senato helu 49, pili i na puolo, na paiki ame na ukana a ka poe noho hotelo; ma ia noonoo ana, ua hoihoi hou ia ua bila nei i ke komite hookolokalo. Noi hoi o Dowsett e hoopanee ka Aha. Aponoia.

La Hana 15–Poaono, Maraki 9.

Holo ma ka heluhelu ekahi ka bila kanawai helu 40 o ka hale, pili i ika ikaika hoonee kaa-ahi me ka uwila, aole hoi me ka mahu wale no. Holo ka bila kanawai helu 97 o ka hale, ma ka heluhelu ekahi, oia ka bila pili i na banako hoopukapuka dala. Loaa mai ka hoike a ka hale no ka ae ia ana o na hoololi o ke Senate pili i na laikini mare. He noi ka Ripley me Dickey no ko laua uku hana i hana ai i ka hale kula o Kahehuna he $280.72 ia mau dala. Haawiia i ke komite waiwai. He noi ka Jared Smith i haawina o $3000 no ka hana hoao hooulu baka, raiki, ae, o ka Oihana Hooulu Laau ma Hawaii nei. Hoike mai o Kamika no ka bila kanawai helu 30 o ka hale, pili i na oihana a na Aha Kaapuni me Apana. Waihoia ka hoike ma ka papa a noonoo pu me ka bila kanawai.

Hoike mai ke komite imi loaa i kana hoike no ka bila kanawai 35 o ka hale e hookuu ana i ka auhau maluna o na dala aoao kue a apono i ka bila. O Kamika me Dowsett na mea kue i ka bila, a o Kilinawota ka mea apono e hooholoia ka bila.

Na Kamika mai he hoike no ka bila helu 69 o ka hale, pili i ke ko ho balota, e hoolehulehu ana i ka nui o na wahi kaha balota. Apono ke komite e hooholoia ka bila. Hoopaneeia ka noonoo ana i ka bila Senate helu 16.

Ka bila Senate helu 17 e pili ana i ke $1.50 ka uku haahaa no ka la hana o na kanaka hana lima apuuni, kue loa o Senatoa Makaemamuli o ka hoolohilia ana o na bila nei a nukee ka waha, no he mea la e haikaika ae ana ka hana iho. Holo ma ka heluhelu ekolu

E hana ma ka aoao elua.